לו א מיי' פ"ג מהלכות ממן ומלה הלכה ז סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלד סעיף ב:
לז ב מיי' פ"ל מהלכות מעשר הלכה יב:
לח ג מיי' פ"ג מהלכות ממן ומלה הלכה ז ח סמג עשין לט טוש"ע או"ח סימן תלד סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וְיַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ:
במדבר ט ב
2. וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשֹׂת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא:
במדבר ט ו
3. הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:
שמות יב ב
4. דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בָּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת:
שמות יב ג
5. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר:
במדבר ט א
6. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בָּאֹהֶל מוֹעֵד בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִית בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:
במדבר א א

רבינו חננאל

שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח. הנה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני. רשב"ג אמר שתי שבתות, שנאמר וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית בצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו, וגמר במדבר במדבר גזרה שוה שנאמר וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני וגו'. מה במדבר הזה אחד בחדש הזה אף במדבר האמור בענין פסח אחד בחדש הזה. קאי באחד לחדש ומזהיר על הפסח, הנה שתי שבתות. ואקשינן מעשה דניסן הוה ליה למכתב ברישא, למה פתח תחלת הספר בחדש השני ולאחר כמה ענינים הזכיר מעשה דניסן. ואמר משמיה דרב אין מוקדם ומאוחר בתורה, והני מילי בתרי עניני, כגון האי במדבר סיני באחד לחדש השני הכתוב בתחלת הספר שהוא ענין שאו את ראש כל עדת בני ישראל, וזה במדבר סיני בשנה השנית שהוא בחדש הראשון הכתוב אחרי כמה פרשיות, והוא ענין הפסח, כי האי גונא א' אין מוקדם ומאוחר בתורה, אלא אע"פ שנכתב זה אחר זה, באמירה ובצואה ענין הפסח שהוא בחדש הראשון הוא נאמר תחלה ואחריו נאמר ענין הפקודים, אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר. דאי לא תימא הכי המדות שהתורה נדרשת בהן באות להתחלף, כי מה שאתה דן אותו בכלל ופרט כגון אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה כלל כל הבהמה, מן הבקר ומן הצאן פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, בקר וצאן אין מידי אחרינא לא, ואם תאמר אין מוקדם ומאוחר, שמא מן הבקר ומן הצאן תקריבו הקדימו בצואה ואחר כן נאמר מן הבהמה שנמצא פרט וכלל, וקיימא לן פרט וכלל נעשה הכלל מוסף על הפרט ואתרבו להו כל מילי, לפיכך אמרנו לעולם בחד ענינא המוקדם מוקדם והמאוחר מאוחר. ואקשינן אי הכי דחיישינן כל כי האי גונא אפילו בתרי עניני נמי משכחת לה דדין כלל ופרט מתהפך לפרט וכלל כאשר כבר אמרנו בחד ענינא, הניחא לרבי דאמר כלל ופרט המרוחקין זה מזה אין דין אותו בכלל ופרט, כגון כויה תחת כויה כלל אפילו כויה שאין בה חבורה, בא חבורה תחת חבורה ופרט שהכויה יש בה חבורה, והם כלל ופרט המרוחקין זה מזה, כי פצע תחת פצע הפסיק ביניהם, ונמצאו רחוקים זה מזה, ואמרינן כי האי גונא אין דנין אותו בכלל ופרט, וכל שכן אם רחוקין בשני מקראות ומקרא אחד מפסיק ביניהן, אלא לבן עזאי דאמר אפילו כי

שנאמר ויהי אנשים. והא דאמר בהניזקין (גיטין ד' פ. וסס) שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן והיינו בראש חדש ניסן פרשת טמאים לא כפ"ה דפי' פרשת טמאים ויהי אנשים דזו הפרשה נאמרה בערב הפסח כדמשמע הכא [א] אלא פרשת טמאים טומאת תרומה וקדשים:

ומזהיר על פסח שני. אע"ג שעל ידי שאילתו הוזקק לומר להן מ"מ [ב] לא היה צריך להאריך [ג] אלא אל תעשו פסח ותו לא:

ממאי דבריש ירחא קאי. תימה דנשנת בפ"ר עקיבא (דף פו: וסס) קאמר [ד] (רבה) דכ"ע בר"מ אתו למדבר סיני כתיב הכא ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם החדש הזה וגו' מה להלן ר"מ אף כאן ראש חדש אלמא פשיטא להחדש הזה נאמר לו בר"מ והיינו משום דאמר בהקומץ רבה (מנחות כט.) שנתקשה משה רבינו בראייה הלבנה עד שאמר לו הקב"ה כזה ראה וקדש ותי' ר"ת אע"ג שאמר הקב"ה למשה ברישא ירחא דילמא משה לא אמר להם לישראל אלא בג' או בד' בירחא [ד] ומסיק דליף מדבר ממדבר דבהיא דנאחד לחדש השני אמירת הקב"ה ואמירת משה הוי ברישא ירחא דכתיב [ה] באחד לחדש השני ויתילדו וגו' [ו] ור"י מפרש אע"ג להחדש הזה הוה ברישא ירחא מיהו דילמא הא דקאמר דברו אל כל עדת ישראל לא הוה ברישא ירחא [ז] ואם תאמר אמאי לא יליף התם מדבר מבמדבר כי הכא ו"ל דמדבר מבמדבר לא ילפינן [ז]:

אבל בחד עניינא מאי דמוקדם מוקדם. היינו דוקא היכא דליכא דרשה וטעם דהא תנן בפ' נגמר הדין (סנהדרין מה. וסס) דדחיית הנסקל קודם לסקילתו אע"ג דסקילה כתיב בריש דכתיב כי סקל יסקל או ירה יירה [ח] היינו משום דכתיב במקום אחר סקילה בגמר מיתה דכתיב וסקלתם באבנים ומתו [ט]:

אבל בתרי עניני אין דנין. והא דפריך בסוף הפרה (כ"ק ד' נד: וסס) ואימא בהמתך דדברות דאשונות כלל שור וחמור פרט [י] בהמתך דדברות האחרונות חזר וכלל אע"ג דמרוחקין טובא היינו משום דעשרת הדברות חשיבי כחד עניינא דדיבור אחד נאמרו [יא]: **ודעתיה עילויה.** פירוש [יא] ולא בטל מאיליו כמו פירורין ועל פ"ה קשה מאי פריך כי משכחת ליה ניבטלה הא פי' ודעתיה עילויה שחס עליה לבטלה [יב]:

[י] **משש** שעות ולמעלה. פ"ה מתחלת שש ולא נהירא לר"ת דע"כ הא דאמר לעיל חמץ מו' שעות ולמעלה אסור היינו מסוף שש [יג] ופר"ת דמסוף שש קאמר ומייתי ראיה מחיטי קורדנייתא שהן קשין והוה חמץ נוקשה שאינו אסור נמי אלא [יד] מדרבנן [טו]:

לפי

שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני שנאמר [1] ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וכתיב [2] ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ור' שמעון בן גמליאל אמר לך איידי דאיירי במילי דפסחא מסיק להו לכל מילי דפסחא מאי טעמא דרשב"ג שהרי משה עומד בראש החדש ומזהיר על הפסח שנאמר [3] החדש הזה לכם ראש חדשים [4] וכתיב דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' ממאי דבריש ירחא קאי דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי אלא אמר רבה בר שימי משמיה דרבינא מהכא [5] וידבר י"י אל משה במדבר סיני בשנה השנית בחדש הראשון וכתיב [1] ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו הכא נמי ממאי דבריש ירחא קאי דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי אמר רב נחמן בר יצחק אתיא מדבר ממדבר כתיב הכא במדבר סיני וכתיב התם [6] וידבר י"י אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני מה להלן בראש חדש אף כאן בראש חדש וניכתוב ברישא דחדש ראשון והדר ניכתוב דחדש שני אמר רב מנשיא בר תחליפא משמיה דרב [ט] זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה אמר רב פפא לא אמרן אלא בתרי עניני אבל בחד עניינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר דאי לא תימא הכי כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט דילמא פרט וכלל הוא ותו פרט וכלל נעשה כלל מוסף על הפרט דילמא כלל ופרט הוא אי הכי אפילו בתרי עניני נמי הניחא למאן דאמר [ג] כלל ופרט המרוחקין זה מזה אין דנין אותו בכלל ופרט שפיר אלא למאן דאמר דנין מאי איכא למימר אפילו למ"ד דנין הני מילי בחד עניינא אבל בתרי עניני אין דנין: אמר רב יהודה אמר רב [א] הבודק צריך שיבטל מאי טעמא אי נימא משום פירורין הא לא חשיבי וכי תימא כיון דמינטר להו אגב ביתיה חשיבי [ג] והתניא [ב] סופי תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים סופי ענבים ומשמר שדהו מפני מקשאות ומפני מדלעות בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן אסורין משום גזל וחייבין במעשר בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה [ט] וכי משכחת ליה לבטליה [ג] דילמא משכחת ליה לבתר איסורא ולאו ברשותיה קיימא ולא מצי מבטיל דא"ר אלעזר [ז] שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו [ח] ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה [ט] וניבטליה בארבע וניבטליה בחמש כיון דלאו זמן איסורא הוא ולאו זמן ביעורא הוא דילמא פשע ולא מבטל ליה וניבטליה

שהרי משה רבינו עומד בפסח ראשון. ודורש להן בהלכות פסח השני דהיינו שלשים יום שהוא בארבעה עשר באייר: **מה להלן ראש חדש.** דכתיב ביה באחד לחדש השני: **ויילכוב בריש ירחא דו'.** לא אשמעתין פריך אלא אסדר פרשיות קפריך מכדי פרשת פסח נאמרה תחלה שהרי בחדש הראשון נאמרה דכתיב בחדש הראשון לאמר ופרשת פקודים נאמרה באייר ומאי טעמא אקדמה להאי בראש הספר ופרשה זו בפרשת בהעלותך: **אין מוקדם ומאוחר בתורה.** לא הקפידה תורה על סדר מוקדם ומאוחר ופרשיות דנאמרו תחלה הקדימו המאוחרות לה: **בתרי עניני.** בשתי פרשיות: **בחד עניינא.** במקראות הסדורות בפרשה אחת: **דאי לא תימא הכי.** דבסדר כתיבתן נאמרו הא דקיימא לן כל כלל ופרט אין בכלל אלא מה שהוא בפרט לפי שבא הפרט ופרט שזהו הכלל היכי סמכינן עלה דילמא פרט וכלל הוא: **נעשה כלל מוסף על הפרט.** שלא תאמר אין כאן אלא פרט או כיוצא בו נביא בדינו בבנין אב לכן הוסיף הכתוב כלל אחריו להביא כל דבר ואפילו אינו דומה לפרט: **אי הכי.** קשיא לך אפילו בתרי עניני תיקשי לך הא דיינינן כלל ופרט כשנאמר אחד מהן בפרשה זו ואחד מהן בפרשה אחרת: **הא ניחא.** דלא קשיא לך: **למאן דאמר דלא כלל ופרט המרוחקין אין דנין בו'.** ופלוגתא היא במנחות בפרק כל המנחות נאות מלה (דף נה:) ובבבא קמא בהמוכל (דף פה.): **הכודק צריך שיבטל.** בלבו סמוך לבדיקה מיד ואומר כל חמירא דאיכא בביתא הדין ליבטיל: **מאי טעמא.** הרי מבער כל המצא: **וכי תימא כיון דמנטר להו אגב ביתיה.** עם שאר ממונו הוא משמרן שכשהוא נועל ביתו לשומרו נמצא משמר כל מה שבתוכו הלכך חשיבי ושימור דלהו אדעתא דידיה הוא מי מחשיב ליה: **והתניא סופי תאנים.** סוף לקיטת תאנים נמצאים בתאנה תאנים שאינן מתבשלות כל לרכן עולמית: **ומשמר שדהו מפני ענבים.** ובעל הבית זה משמר שדה זו שלא יכנסו בני אדם לתוכה ואין דעתו מפני התאנים אלא מפני שיש בה ענבים שעדיין לא הגיע עת הבציר או סופי ענבים שלא יתבשלו עולמית ובעל הבית משמר שדהו זו שהן בתוכה ולא בשבילן אלא מפני מדלעות ומקשאות שבה. קשואין ודלועין שם הפרי עצמו. מקשאות ומדלעות קרי כל האילנות: **וחייבין במעשר.** אם ליקטן בעל הבית או נתנן לאחר: **ופטורין מן המעשר.** להפקר פטור מן המעשר: **ודעתו עליה.** משובה היא בעיניו וחס עליה לשורפה ומשהה אפילו רגע אחד ונמצא עובר עליה בבל ירחה ובבל ימצא אבל משבטלה אינו עובר דלא כתב אלא תשביתו [ט]: **דלאו ברשותיה הוא.** אינו שלו: **דאמר ר' אלעזר ג' דברים אינן שלו ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו.** להתחייב עליהן: **בור ברשות הרבים.** הפותחו חייב בנזקין ואין הבור שלו אלא של הפקר שהרי ברשות הרבים הוא ואף על פי שכרהו אין רשות הרבים קנויה לו: **וניבטליה בארבע.** כלומר למה הוצרכתו לבטל בלילה ליתקנו רבנן לכל אדם שיבטל קודם איסורו: **פשע.** יסכח ויבא לידי פשע שעל ידי מה יזכר אבל עכשיו שעסוק בבדיקתו יזכר: **וניבטליה**

משום פרורין אע"פ שלא בטלן כמו בטלין הן דהא לא קפיד עלייהו, ואע"ג דמינטרי אגב בית לא חשיבי מידי, כדתניא אסיפת תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים כו', עד בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר, פירוש אסיפת תאנים שכבר אספו התאנה ונשתיירו בה שתים שלש תאנים והסיח דעתו מהן ואינו שומר אלא הענבים כו'. דברי זו הברייתא פשוטין הן. ופירש רבא למה צריך לבטל לאו משום פירורין, אלא גזירה שמא ימצא גלוסקא דדעתיה עלה. ואקשינן למה צריך לבטל אור ארבעה עשר בשעת הבדיקה, עת שימצאנה יבטלנה, ודחינן שמא ימצאנה אחר זמן איסורה, וביטולו אותו העת אינו מועיל כלום, כי אין אדם מבטל אלא דבר שלו, והחמץ בזמן איסורו יוצא מרשותו, ואינו קרוי חמצו אלא להתחייב בו בראייתו ובהיותו מצוי ברשותו בלבד, כדאמר ר' אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו להתחייב בהן, ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה.

ה) ל"ל ויעשו את הפסח בראשון, ו) [נ"ק פס. מנחות נה: נדה נג.], ז) תוספתא פ"ג דמעשרות הי"ג, ד) נ"ק כט: [ע"ש], ה) [הן כן נכון להיות וכ"ל נב"ק וכ"ל בשאילתות], ו) [שמות יב], ז) [רבא], ח) במדבר ל, ט) שור וחמור דדברות אחרונות פרט ומאי בהמתך לא"ל עי' רש"ל, י) [שיך לדף ז.], כ) [וער' תוס' מולין ד': ד"ה מותר מיד וכו' דבשעות דרבנן ומתן דרבנן דמוסשין לקדושין מ"מ מקודשת גמורה לא הוא דאם מוסשין לקידושי שניהן וע"ע תוספות קדושין נח. ד"ה אלמא],

גליון הש"ם

גמ' זאת אומרת אין מוקדם. עיין בכס"א בחומש בלאשית ו' ג' י"ח ג'. שמות ד' כ': שם וכי משכחת ליה לבטליה. עי' לקמן כא ע"א מד"ה ואי אשמעי': שם וניבטליה בד'. בר"ף הגי' תחלה ונבטליי בשים ואח"כ ומיבטלי' בד' וכ':

מוסף תוספות

א. נ"ל. דא"כ היה מזהיר ששה שבתות קודם פסח שני שהרי משכן הוקם בר"ח ניסן. תוס' שאנ. ב. אי אין דורשין ושואלין בזמן הזה. מי' הכ"ן. ג. לפרש כל דין פסח. תוס' הכא"ס. ד. [ולא מצי] למלוך מינה הא דאמר רשב"ג שדורשין וכו' שתי שבתות שהרי נביא עומד בר"ח ומזהיר על פסח, [ד]ממאי דנביא בריש ירחא קאי. תוס' שבת פו: ה. דבאותו [יום] עצמו מנאם. תוס' שנאן. ו. נ"ל. דאכתי הו"א דשתי דברות היו. מהר"ם אלאוה. ז. [נ"ל. וי"ל דשפי ניחא ליה למילף הזה הזה ולא מדבר ממדבר. תוס' שבת שם.] ח. משמע דסקילה קודם יירייה. תוס' ר"פ. ט. סמוך למיתה סקילה. תוס' הכא"ש. י. נ"ל. כתבו דזכור ושמור בדיבור אחד נאמרו. תוס' ב"ק נד: יא. [ו]ה"פ, דעתיה עליה בתוך השנה וחשיבא ולא בטלא. מהר"ם אלאוה. יב. [ו]כי משכחת לה נמי לא יבטלנו לאלתר. תוס' ר"פ. יג. כדיליף לה מקרא דאך חלק, וכן הלשון בכל מקום. מי' רגיו דוד. יד. והכי מייתי ראיה כי היכי דחמץ דרבנן בשעות דאורייתא לא הוי ברשותיה ה"נ חמץ דאורייתא בשעות דרבנן. תוס' שאנ.

רבינו חננאל (המשך)

האי גונא דנין אותו בכלל [ופרט] מאי איכא למימר. ושנינן לבן עזאי נמי דאמר דנין לא אמר אלא בענין אחד, דשתיהן הכויה וההבורה ענין הכאת הגוף וצער הן, אבל בתרי עניני לא אמר. וחלוקת ר' ובן עזאי מפורשת בס' החובל בחבירו בתחלתו. אמר רב יהודה הבודק אחר שיבער הכל צריך שיבטל בלבו מה שאינו ידוע לו עכשיו. ודייקינן מאי טעמא אי